

Ajalugu ja algallikad

Ajaloo uurimine rajaneb algallikate tundmaõppimisel. Tähtsamateks algallikateks on arhiividokumendid. Korduvate laastavate sõdade ja segaste aegade tõttu on palju arhiivimaterjali hävinud või kaduma läinud. Sageli olid arhiivimaterjalid väärtuslikuks sõjasaagiks. Põhjasõjale järgnenud Uusikaupunki rahuleping sisaldas Venemaa nõude Rootsi vastu allutatud maade alade arhiivide tagastamiseks Venemaale.

1941. aastal alanud Suur Isamaasõda ja fašistlik okupatsioon tegid omakorda traditsioonilist laastamistööd. Üldse läks okupatsiooni tagajärjel kaduma või hävis 15 protsenti meie arhiivide materjalidest. Rohkesti hävis sõjatules eraisikutele kuulunud unikaalseid dokumente ja isiklikke arhiive.

Ent palju arhiivimaterjali läheb kaduma ka rahulikel aegadel sellepärast, et keegi ei pööra neile vajalikku tähelepanu ega oska hinnata nende väärtust.

Eesti NSV Riikliku Ajaloo Keskarhiivi andmeil leidub veel praegugi eraisikute käes kodanliku ja tsaari aja ning isegi varasemate aegade asutuste ja organisatsioonide dokumente ning raamatuid. Laialipillatuna ei kujuta need endast erilist väärtust. Arhiivi koondatuna on need aga hindamatud meie ajaloo uurijatele. Niisamuti on need vajalikud ametlike õien-dite väljastamisel.

Missugustest dokumentidest on Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv huvitatud? Üldjoontes on need dokumendid meie maa mineviku kohta, vaatamata sellele, mis keeles on need kirjutatud, trükitud või mõnel teisel teel paljundatud ja milles kajastuvad meie maa administratsioon, õigusmõistmine (kohus), rahvaharidus, tervishoid, side, transport, maksundus, statistika, hingederevisjonid (rahvaloend), käsitöö, tööstus, kaubandus, mõisamajandus (nii era- kui ka riigimõisad), kirikud, palvemajad jne.

Niisamuti on suure väärtusega isiklikud ja perekonnadokumendid (eriti avaliku elu tegelaste omad).

annavad nn. rahva hinnangu teatud ajaloolistele sündmustele (sõjad, revolutsioonid, maalt linna asumine, valitarandamine jne.) ja mis on teatud põlvkonna mentaliteedi, tema elu-olu valgustamisel väärtuslik lisa ametiasutuste dokumentidele. Seesama on maksev ka päevaraamatute ja kirjapandud mälestuste kohta.

Paljud seltsid ja ühingud asutati Eestis juba möödunud sajandil. Põllumajandus-, tuletorje-, karskus-, haridus- jt. seltsidel on olnud tähtis osa meie ühiskondliku elu arendamisel nii vaimsel, poliitilisel kui ka majanduslikul alal. Sageli on jäänud protokolliraamatud ja teised seltsi elu käsitlevad materjalid juhatuseliikmete kätte. Ajaloo arhiivi on neid jõudnud üsna napilt, mille tõttu on raskendatud uurijate töö selles lõigus.

Arhiiv on huvitatud meie vanematest kultuuri- ja avaliku elu tegelastest tehtud fotodest, ajaloolistest sündmustest ja ka linnade, asulate, mõisate vaadetest, kaartidest.

Juhul, kui dokumentide omanikud ei ole nõus eespool nimetatud materjali arhiivile annetama või müüma, on võimalik neid deponeerida. Sel juhul säilib hoiuleandja omandiõigus materjalile, ent dokument ise on uurijale kättesaadav.

Isikliku arhiivi üleandmisel antakse fondile omaniku nimi. Arhiiv arvestab ka annetaja erisoo-ve dokumentide salastamisel. Vajaduse korral tehakse dokumentidest fotokoopia ja originaal tagastatakse omanikule.

Seoses Eesti NSV Riikliku Ajaloo Keskarhiivi 50. aastapäevaga 1971. a. 16. mail esitab arhiiv üleskutse kõigile, kelle käes on või kes on teadlikud eespool mainitud arhiiviväärtusega materjalide olemasolust, teatada nendest arhiivi aadressil: Tartu, Juhan Liivi tn. 4 või telefonil 33-37. Sellega seotud kulud võtab arhiiv enda kanda. Arhiiv premeerib oma juubelipäeva puhul inimesi, kelle käest on saadud eriti väärtuslikku materjali.

L. HERMANN.

Riikliku Ajaloo Kesk-